

PIERRE DE COUBERTIN A OLIMPIJSKA I PEDAGOGICZNA DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJONALNA

Różnorodne sposoby definiowania oraz klasyfikowania niezwykle ważnego z punktu widzenia niniejszej monografii pojęcia „instytucjonalizacja” zostały już w wielu miejscach szczegółowo oraz wyczerpująco przedstawione. Co warte zauważenia, zupełnie inne, często odmienne perspektywy jego znaczenia dostrzegają filozofowie, socjologowie, prawnicy, politolodzy czy prakseologowie. W nawiązaniu do treści przedstawianego artykułu należy natomiast przyjąć najbardziej optymalne określenie instytucjonalizacji jako procesu kształtowania instytucji życia społecznego¹. Jednym z efektów owej instytucjonalizacji jest funkcjonowanie instytucji zakorzenionych w różnego rodzaju kontekstach, w tym między innymi administracyjnym, kulturalnym, socjalnym, ale także i oświatowym, wychowawczym, edukacyjnym czy pedagogicznym². To właśnie te instytucje stanowią ugruntowane układy strukturalne, umożliwiające w wyniku prowadzonej w sposób usystematyzowany działalności zorganizowanej zaspokajanie potrzeb poszczególnych jednostek czy zbiorowości³. Często działają one w określonych miejscach, zapewniających im trwałość i stabilizację. Niewielu jednak podkreśla rolę szczególnie ważnego waloru ciągłości funkcjonowania instytucji, który już w XIX wieku nabierał coraz większego znaczenia w rozwoju stosunków między bezpośrednimi interesariuszami organizacji bądź też między jej beneficjentami a samą instytucją. Z upływem lat niezwykle ważne stawało się także zakładanie w dogodnych lokalizacjach sekretariatów lub biur, które zapewniały

¹ P. Sztompka (2002), *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Kraków: 420.

A. Giddens (2006), *Socjologia*, Warszawa: 24.

³ K. Leśniak-Moczuk (2009), *Współczesne problemy dostosowań instytucjonalnych w skali globalnej, krajowej i lokalnej*, „Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy”, 14: 155.

łączność z zainteresowanymi, co odpowiadało ich potrzebom bądź interesom. Doskonale o tym wiedział baron Pierre de Coubertin, ojciec nowożytnego ruchu olimpijskiego, założyciel i drugi przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego (MKOl), który, by móc na odpowiednim poziomie zarządzać powoływanymi przez siebie podmiotami, za jeden z priorytetów uważał znalezienie im stałych i dogodnie usytuowanych siedzib. Te przyczynić się miały do umocnienia roli poszczególnych instytucji, ukazania ich prestiżu oraz profesjonalnego podejścia do wypełnianej misji. I choć pierwszy okres wielopłaszczyznowej aktywności Coubertina związany był z licznymi podróżami i wyjazdami zagranicznymi, co w efekcie niezwykle rozpraszało pewne płaszczyzny działalności (szczególnie te normatywno-administracyjne), to jednak w następnych latach, gdy francuski baron uzmysłowił sobie konieczność powoływania kolejnych wyspecjalizowanych instytucji, przede wszystkim kładących zasadniczy nacisk na edukację, pedagogikę, psychologię bądź propagujących kulturę czy sport, element zapewnienia odpowiedniej siedziby wydawał się być jednym z najbardziej istotnych. Jest to widoczne w licznych jego wypowiedziach i działaniach, które, choć niezwykle fragmentarycznie i wybiórczo przytaczane przez różnych badaczy, zasadniczo nie stanowiły elementu szerszych rozważań. Poniżej przytoczone fakty historyczne wraz z ich analizą i wyjaśnieniem stanowią próbę ukazania w sposób pogłębiony wybranych wątków dotyczących szeroko pojętej olimpijskiej i pedagogicznej działalności Pierre'a de Coubertina w zakresie instytucjonalnym.

Powstanie stałej siedziby MKOl i Instytutu Olimpijskiego

W maju 1913 r. w sali Pałacu de Rumine Uniwersytetu w Lozannie, w obecności rektora uczelni, Pierre de Coubertin zorganizował V Kongres Olimpijski (nazywany też Kongresem Fizjologii Sportowej i Psychologii). Na Kongres zaproszonych było około stu uczestników (w tym około 70 Szwajcarów) z dziewięciu państw⁴. Liczni wybitni uczeni i naukowcy odpowiedzieli na zaproszenie prezydenta MKOl, jak też z uwagi na fakt, iż po raz pierwszy uczestnictwo w Kongresie było otwarte dla wszystkich zainteresowanych, bez żadnego wyjątku. Ostatecznie udział w jego inauguracyjnym spotkaniu wzięło łącznie około 400 osób, zaś około 75 osób uczęszczało na spotkania robocze⁵. Honorowym przewodniczącym komitetu

⁴ W. Lipoński (2000), *Olimpizm dla każdego*, Poznań: 52.

⁵ N. Müller (1983), *Von Paris bis Baden-Baden. Die Olympischen Kongresse 1894-1981*, Niedernhausen: 67.

organizacyjnego Kongresu był Camille Decoppet, szwajcarski polityk i członek Rady Związkowej, członkami komitetu organizacyjnego profesorowie Maurice Millioud oraz Jean Larguier des Bancel, zaś patronat honorowy nad wydarzeniem objęła Rada Federalna Konfederacji Szwajcarskiej⁶. Szereg wartościowych wystąpień zostało zaprezentowanych w murach sali uniwersyteckiej. W imieniu Rady kantonu Vaud, kierownik Wydziału Nauczania Publicznego Ernest Chuard wygłosił mowę na temat historii budynku, w którym odbywał się Kongres, nawiązując także do tradycji Lozanny jako miasta nauczania i edukacji. W swoim przemówieniu odwołał się też do dorobku filozofa Charlesa Secretana i dzieła, w którym rozważał on ekonomiczną i społeczną przyszłość sportu, cały wywód skończył zaś cytatem Michela de Montaigne odnoszącym się do równego traktowania ciała i duszy w trakcie rozwoju człowieka⁷. Wiodącym przedmiotem zgromadzenia, które planowano już od 1911 r., była nieporuszana dotychczas publicznie tematyka psychologii i fizjologii sportu. Francuski baron dostrzegł dzięki niej szansę odwołania się do władz uniwersyteckich oraz politycznych, przy okazji załatwiając swoje inne, z zewnętrznego punktu widzenia pozornie nieistotne sprawy⁸. Dzięki przeprowadzonym dyskusjom Coubertin był w stanie popierać swoje tezy różnego rodzaju odniesieniami do badań naukowych. Posiedzenie wykazało ponadto, że ruch olimpijski w skali międzynarodowej wyłonił się w wyniku epokowych zmian, a sport stał się wreszcie obszarem zainteresowania szkolnictwa wyższego. Coubertin liczył, iż nawiązanie odpowiednich relacji z obecnymi na Kongresie środowiskami, w tym przede wszystkim z wyżej wymienionymi osobami dysponującymi silnymi wpływami, pozwoli nie tylko na umocnienie własnej pozycji, ale przede wszystkim na uzyskanie pewnego rodzaju stabilizacji instytucjonalnej, o której rozmyślał już znacznie wcześniej. Prócz licznych debat, był to bowiem jeden z zasadniczych elementów, które francuski baron zamierzał w wyniku Kongresu uregulować. W efekcie zawiązane kontakty faktycznie zaowocowały współpracą, dzięki której 10 kwietnia 1915 r. przeniesiono do Lozanny siedzibę główną MKOl wraz z jej wszystkimi archiwami, które umieszczono w Château de Grandson, gdzie pomieszkiwał Godefroy de Blonay. To uspokoiło Coubertina i zagwarantowało zachwiane wojną bezpieczeństwo MKOl, przynajmniej w kategoriach administracyjnych. Aktu otwarcia siedziby dokonano podczas

⁶ Tenże (1994), *Cent ans de congrès olympiques, 1894-1994: histoire, objectifs, réalisations*, Lausanne: 95.

P. de Coubertin (1913), *La bienvenue Lausannaise*, „Revue Olympique”, 90: 95.

⁸ C. Gilliéron (1992), *Les relations de Lausanne et du Mouvement olympique à l'époque de Pierre de Coubertin (1894-1939)*, Lausanne: 45.

niewielkiej ceremonii, w której udział wzięło również czterech członków komitetu organizacyjnego Kongresu z 1913 r., a także reprezentujący Radikalno-Demokratyczną Partię Szwajcarii burmistrz Lozanny – prof. Paul Maillefer⁹. Jedyną przykrość prezydentowi MKOl sprawili nieobecni Ernest Chuard oraz Giuseppe Motta. Pierwszy z nich przeprosił za swoją niedostępność z przyczyn osobistych, drugi zaś, pełniący funkcję przewodniczącego Konfederacji Szwajcarskiej, przesłał kurtuazyjny telegram¹⁰. Coubertin podczas mowy inauguracyjnej przyznał, że już od 1907 r. planował stworzenie na terenie Szwajcarii centrum swojej działalności międzynarodowej. Podkreślał rolę neutralności tego kraju, dobrych relacji z Grecją i Francją, otwartość na wszelkie zgłaszane potrzeby i wdzięczność za dotychczasową pomoc. Stwierdził ponadto, iż w Lozannie „olimpizm znajdzie tę gwarancję wolności, której potrzebuje, aby iść do przodu”¹¹. Zainspirowany Kongresem i zdający sobie ponadto sprawę z wielu ważnych, aczkolwiek pomijanych ówczesnie dziedzin przenikających się z olimpizmem, postanowił założyć również Instytut Olimpijski jako prototyp instytucji propagującej kulturę oraz sport. W kategoriach ogólnych podnosił tę kwestię publicznie już od 1890 r.¹². Powracał do niej również podczas Zgromadzenia Francuskich Towarzystw Gimnastycznych w 1912 r.¹³. Zwrócił się więc do Rady Miejskiej z wnioskiem o udostępnienie lokalu, w którym byłoby możliwe zorganizowanie jego siedziby. Ostatecznie przyznano mu prawo do korzystania z niektórych pomieszczeń w budynku Casino de Montbenon, z którego korzystały także inne podmioty. Rozwój nowo powołanego do życia tworu zaplanował z dużym wyprzedzeniem, tym bardziej, iż w głównym zamierzeniu miała to być instytucja funkcjonująca na zasadzie znanych jeszcze z czasów Starożytnej Grecji gimnazjów, będąca miejscem spotkań dla sztuk wyzwolonych oraz stanowiąca jednocześnie centrum zebrań społecznych, w której sport miał odgrywać znaczącą rolę¹⁴. To właśnie tam miała narodzić się współpraca między nauką i sztuką oraz edukacją fizyczną i intelektualną. W 1918 r. Coubertin określił ją jako ośrodek „współpracy sztuki, kultury intelektualnej, ogólnej higieny

⁹ P. Morath (1997), *Relations between Lausanne and the International Olympic Committee, 1939-1997*, „Olympic Review”, 26(16): 30.

¹⁰ J.L. Chappelet (2013), *In the steps of Pierre de Coubertin in Lausanne*, Lausanne: 8.

¹¹ P. de Coubertin (1913), *La Cérémonie de Lausanne*, „Bulletin du Comité International Olympique”, 2: 2.

¹² *Appel pour la création d'un Enseignement universitaire Ouvrier, XI 1890* (1933). W: *Anthologie*. Imprimerie P. Roubaud à Aix-en-Provence: 165-166.

¹³ P. de Coubertin (1912), „Revue Olympique”, 12.

¹⁴ MKOl (1994), *The International Olympic Committee – One Hundred Years*, t. 1, Lausanne: 146.

i aktywności mięśniowej”¹⁵. Należy przy tym jednak zaznaczyć, iż nie miała ona żadnego wpływu na ścisły rozwój administracyjny MKOl.

By przełożyć zagadnienia teoretyczne na praktykę, w ramach Instytutu Olimpijskiego zaplanowano cykl kursów, w szczególności dla internowanych w Szwajcarii żołnierzy belgijskich i francuskich, w których ważną rolę miała mieć edukacja olimpijska. Prawdopodobnie z uwagi na nieregularne pobyty Coubertina w Lozannie, pierwszą serię zajęć przeprowadzono dopiero w okresie od marca do lipca 1917 r. Kolejne szkolenia odbyto od stycznia do kwietnia 1918 r., a także od jesieni 1918 r. do wiosny 1919 r.¹⁶. Drugi zjazd w zdecydowanej większości skierowany był do studentów Uniwersytetu w Lozannie¹⁷. Trzeci zaś spotkał się z niewielkim zainteresowaniem, zarówno ze strony społecznej, jak i władz oraz administracji. Francuski baron wygłosił w trakcie wszystkich szkoleń szereg różnorodnych prelekcji, a swój udział w seminariach wziął między innymi specjalizujący się w chirurgii profesor César Roux¹⁸.

Pomimo zmian w kierunku bardziej praktycznego programu nauczania i pomimo publicznych wykładów mających na celu popularyzację wartości płynących ze sportu i pedagogiki, zainteresowanie lokalnych dygnitarzy i społeczeństwa zdecydowanie się zmniejszyło. Okazało się, że dysponowanie określoną siedzibą instytucji, choć wydawało się być początkowo niezwykle ważne, nie do końca spełniało ówczesnie swoją rolę. Nawet próba przyciągnięcia uwagi turystów bądź branży hotelarskiej zakończyła się porażką. To zwiastowało definitywny koniec szwajcarskiej idei edukacyjnej Coubertina, która jeszcze bardziej została przyćmiona poprzez niespodziewaną pandemię grypy zwanej „hiszpanką” w latach 1918-1919, a następnie trwający do 1922 r. kryzys gospodarczy¹⁹. Z ostatnich ważniejszych przedsięwzięć, w budynku Casino de Montbenon odbył się finalnie VII Kongres Olimpijski w 1921 r. Coubertin jednak tak przywiązał się do szwajcarskiego miasta, że rok później postanowił opuścić Paryż i na stałe wraz z żoną, córką i synem przeprowadzić się do Lozanny. W 1923 r. gmina przydzieliła mu mieszkanie na trzecim piętrze willi „My-Rest” Tam znalazła się z czasem główna kwatera, archiwum MKOl oraz siedziba pierwszego Muzeum Olimpijskiego, które pozostało otwarte do lat 60. XX wieku²⁰.

¹⁵ P. de Coubertin (1918), *Notice sur l'Institut Olympique de Lausanne*, Lausanne.

¹⁶ P. de Coubertin (1917), *Vue d'ensemble sur les conférences de la Session de 1917*, Lausanne.

¹⁷ C. Gilliéron (1992), dz. cyt.: 73.

¹⁸ J.L. Chappelet (2001), *From The Olympic Institute to The International Academy*, „Olympic Review”, 27(38): 52.

¹⁹ MKOl (1994), dz. cyt.: 146.

²⁰ J.L. Chappelet (2013), dz. cyt.: 14.

Instytucje pedagogiczne w okresie olimpijskiej „emerytury” Coubertina

Choć Pierre de Coubertin powszechnie kojarzony jest przede wszystkim ze sportowym wymiarem ruchu olimpijskiego, to jednak często pomija się jego równie ważną obecność naukową na płaszczyźnie pedagogicznej. Nie wiele mówi się chociażby o fakcie założenia przez niego Stowarzyszenia Reformy Wychowania w 1906 r. czy też Ligi Wychowania Narodowego w 1910 r. – podmiotów ukazujących pierwszoplanową rolę problematyki wychowawczej w licznych działaniach²¹. Położenie szczególnego nacisku na krzewienie wartości olimpijskich poprzez edukację w Instytucie Olimpijskim było zaś jedynie załączkiem szerszej aktywności, która ujrzała światło dzienne w połowie lat 20. XX wieku. To wtedy bowiem Coubertin postanowił wycofać się z czynnej działalności w MKOl, przeszedł na olimpijską „emeryturę” i zdecydował ponownie poświęcić swój prywatny czas kolejnym instytucjonalnym pomysłom edukacyjnym. Za pośrednictwem Międzynarodowego Biura Pedagogiki Nowoczesnej, 15 listopada 1925 r. założył Uniwersalną Unię Pedagogiczną (znaną w niektórych źródłach jako Powszechna Unia Pedagogiczna, Światowa Unia Pedagogiczna lub Uniwersalny Związek Pedagogiczny), której główna siedziba znajdowała się w Lozannie, w Zamku Ouchy²². Już w dniu inauguracji Coubertin mówił w radiu, iż „zło nękające Europę nie wynika z wojny, gdyż wojna je tylko pogorszyła. Jego pochodzenie jest znacznie bardziej odległe. Pochodzi ono z bankructwa, które spotkało zachodnią edukację... Tylko otwarte i wszechstronne wykształcenie może przewyciężyć nieporozumienia, które naruszają pokój społeczny”²³. We wrześniu 1926 r. zorganizował pierwszą konferencję na temat optymalizacji wykorzystywania publicznych uniwersytetów do propagowania kultury oraz pedagogicznej roli nowoczesnego społeczeństwa. Głosiła ona, że każdy obywatel ma „prawo do sportu” i „prawo dostępu do kultury ogólnej”²⁴. Pomimo początkowo dobrej opinii o postępach reformy edukacji, Unię rozwiązano pod koniec 1930 r. Zdecydowano się na taki krok po prawie trzech latach bierności organizacji. Po raz kolejny więc siedziba funkcjonującej przez kilka lat organizacji, która

²¹ G. Młodzikowski (1964), *Geneza coubertinowskiej myśli pedagogicznej neoolimpiizmu*, „Kultura Fizyczna”, 10: 573.

²² Tamże: 573-574.

²³ P. de Coubertin (1925), *Message par radio transmis à l'occasion de l'inauguration des travaux de l'Union pédagogique universelle*. W: P. de Coubertin [red.], *Union pédagogique universelle I*, Année 1925-1926.

²⁴ J.L. Chappelet (2013), dz. cyt.: 16.

przynajmniej w zamierzeniach miała tętnić życiem i być jak najczęściej przez interesariuszy wykorzystywana, nie zyskała racji bytu. Co więcej, inne inicjatywy Coubertina również praktycznie nie odniosły sukcesu, a sam francuski baron nie dogadywał się najlepiej z nowymi władzami gminy, co nie mogło być najlepszym prognostykiem na przyszłość w kontekście powoływania kolejnych zinstytucjonalizowanych podmiotów.

Podczas podróży do Grecji w 1927 r., Coubertin z powodzeniem zainteresował swojego greckiego przyjaciela – prof. Ioannisa Chrysaphisa, pracownika Wydziału Wychowania Fizycznego Uniwersytetu Narodowego im. Kapodistria-sa w Atenach, koncepcją utworzenia placówki edukacyjnej w Olimpii. Pomysł jednak nie został ostatecznie zrealizowany z uwagi na śmierć profesora w 1930 r.²⁵.

Jednym z ostatnich działań instytucjonalnych, podjętych w celu promowania wartości edukacyjnych, było utworzenie w listopadzie 1928 r. Międzynarodowego Biura Pedagogiki Sportowej, które miało docelowo stworzyć w sposób kompleksowy lokalną sieć lekarzy, nauczycieli oraz wojskowych zainteresowanych sportem. Jednostka rozpoczęła swoją pracę na spotkaniu połączonym z przyjęciem, które odbyło się w auli Uniwersytetu w Lozannie pod auspicjami władz miejskich. Coubertin objął przewodnictwo w nowo powołanej strukturze, wygłaszając inauguracyjne przemówienie na temat edukacyjnego wykorzystywania aktywności sportowej. Jak relacjonowano na łamach „Sport Suisse”, francuski baron rozpoczął od wezwania w stylu literackim, porównując dysponującą szeregiem wad postać Jeana de Pierrefeu z wdzięcznym wizerunkiem Jacquesa Peyronny’ego, młodego kapitana piłki nożnej z Montherlant, którego opisał jako „krępego czternastolatka z aurytetyem przywódczym, zaniepokojonego higieną sportową, obowiązkową nauką, zdrowego, normalnego, ale dysponującego niepokojącym, choć nie uwidacznianym egotyzmem”²⁶. W dalszej części swojego wywodu Coubertin przyznał, że istnieją pewnego rodzaju warunki umożliwiające poprawę sytuacji zarówno chłopaka, jak i innych osób, którzy będą chcieli dokonać ważnych zmian w swoim życiu. W jego przekonaniu młodzi sportowcy winni bowiem dążyć między innymi do samodoskonalenia, systematycznej pracy nad sobą czy szlachetnego wysiłku²⁷. Zmiany w podejściu szkoleniowym umożliwić

R. Naul, D. Binder, A. Rychetecky, I. Culpan (2017), *The promotion of Olympic education by the International Olympic Committee*. W: Cize [red.], *Olympic Education: An international review*, New York: 65.

²⁶ N. Müller (2000), *Pierre de Coubertin (1863-1937): Olympism. Selected Writings*, Lausanne: 184.

H. Zdebska-Biziewska (2017), *Osobowość w klatce*. W: Z. Dziubiński, K.W. Jankowski [red.], *Kultura fizyczna a osobowość*, Warszawa: 252.

miało właśnie Międzynarodowe Biuro Pedagogiki Sportowej, które za jeden z celów swoich działań postawiło kompleksowe zdiagnozowanie najbardziej powszechnych problemów edukacyjnych, przedstawionych przez Coubertina w 1929 r. Wśród nich zwracano uwagę m.in. na fakt, iż dzieci i młodzież bywają dość powszechnie ofiarami organizacji sportowych, często kompletnie nieprzygotowanych do kształcenia osób będących w różnych kategoriach wiekowych i prezentujących nie do końca odpowiednie wartości społeczne czy moralne. Jako inną istotną kwestię wskazano również niesłuszne zestawianie sportu jako przeciwwagi do rozwoju i aktywności intelektualnej, a także liczne negatywne efekty spowodowane nadmierną reklamą i promocją, a tym samym przyciąganiem młodych osób do korzyści materialnych. Problemy dostrzeżono też w zagadnieniach związanych z olimpijską mentalnością, hobbystycznym uprawianiem sportu, a także z dostosowaniem pedagogiki sportowej i jej metod do ówczesnych czasów (zalecano wykorzystywanie metod zapoczątkowanych przez Thomasa Arnolda)²⁸. Mając na uwadze powyższą diagnozę, Międzynarodowe Biuro Pedagogiki Sportowej miało zaangażować się w rozwiązanie wskazanych problemów, współpracując nie tylko z nauczycielami czy przedstawicielami władz publicznych, ale także dziećmi, młodzieżą i ich rodzicami. Biuro postawiło więc sobie za cel zwalczanie zidentyfikowanych ówczesznie negatywnych aspektów sportu.

W dniu 13 września 1930 r., uwzględniając wszystkie wątpliwe punkty rozwoju sportu, Coubertin przedstawił na Uniwersytecie Genewskim punkt kulminacyjny wypracowanych w ramach Biura działań – dokument stanowiący sportową kartę reform. Karta została przyjęta przez MKOl, ale jej zapisy, z uwagi na fakt dużej szczegółowości i trudności w jednorazowym wdrożeniu w życie, mogły być wprowadzone etapami. Dokument był swobodnego rodzaju manifestem francuskiego barona, który, niezadowolony z kierunku rozwoju sportu, powszechnie krytykował wiele jego aspektów, na czele z kwestiami finansowymi i komercjalizacją. Jak twierdził bowiem, sportowcy stawali się pionkami w grze, w którą grali bukmacherzy, reklamodawcy czy korporacje przemysłowe²⁹.

Dzięki współfinansowaniu przez Radę Miejską, podmiot trwał do 1933 r., zapewniając Coubertinowi regularny dochód i stałe zajęcie, którego efektem były między innymi publikacje raportów i monografii. Jednym z najważniejszych wydanych dzieł stały się opublikowane w 1931 r. *Wspomnienia*

²⁸ S. František (2014), *Pierre de Coubertin – Olympic Games as an Unsuccessful Attempt to Educate by sport and His Subsequent Educational Efforts*, „Physical education and sport through the centuries”, 1(2): 43-44.

²⁹ Tamże: 45.

olimpijskie. Chociaż antologia prac francuskiego barona została zredagowana i wydana dzięki pomocy prof. Arnolda Reymonda pełniącego funkcję prorektora Uniwersytetu w Lozannie, Coubertin nie dostrzegając jednak powszechnego zainteresowania jego pomysłami i wynikami badań. Jako jeden z nielicznych na jego dorobek naukowy zwrócił uwagę Albert Thomas, dyrektor Międzynarodowej Organizacji Pracy przy Lidze Narodów z siedzibą w Genewie, który deklarował pełne wsparcie dla idei uniwersytetu klasy robotniczej³⁰. By praca Międzynarodowego Biura Pedagogiki Sportowej nie poszła na marne, Francis-Marius Messerli, na prośbę Coubertina, miał pośredniczyć w rozmowach z przedstawicielami nowo otwieranego Międzynarodowego Instytutu Olimpijskiego w Berlinie na temat skorzystania z wypracowanego już dorobku naukowego³¹. Coubertin tego momentu jednak nie dożył – zmarł na zawał serca w parku La Grange w Genewie 2 września 1937 r. Jego pogrzeb odbył się w kościele Notre Dame of Valentin w Lozannie, a krótko potem pochowano go na cmentarzu Woods-of-Vaux, zaprojektowanym przez Alphonse’a Laverrière’a. Celem upamiętnienia jego osoby, uwzględniając także jego zasługi dla Lozanny, jako jednego z najważniejszych światowych ośrodków sportowych i olimpijskich, przyznano mu honorowe obywatelstwo miasta³².

Podsumowanie

Pierre de Coubertin doskonale zdawał sobie sprawę, że sprawne funkcjonowanie powoływanych przez siebie instytucji o charakterze nie tylko *stricto* olimpijskim (takich jak MKOl), ale także i wychowawczym, edukacyjnym czy pedagogicznym, musi wiązać się z ich ustrukturalizowaniem. Sukcesu bowiem nie zapewniało samo powołanie do życia poszczególnych podmiotów, ale przede wszystkim ich efektywność i skuteczność w zakresie organizacji i zarządzania. Konsekwentne realizowanie zamierzonego planu działań miało doprowadzić wśród odbiorców przedstawianych treści do regularnej zmiany ich życiowego nastawiania na wielu płaszczyznach. W pewnej mierze inną kwestią, choć niezwykle ważną, było uporządkowanie administracyjne MKOl oraz zapewnienie jego stałej siedziby, a inną działalność takich podmiotów, jak Instytut Olimpijski, Uniwersalna Unia Pedagogiczna czy Międzynarodowe Biuro Pedagogiki Sportowej. Pierwszy z nich, zasadniczo

³⁰ P. Cholley (1996), *Pierre de Coubertin, la deuxième croisade*, Lausanne: 133.

³¹ J.L. Chappelet (1991), *Le Système olympique*, Grenoble: 38.

³² J.L. Chappelet (2013), dz. cyt.: 18.

stawiający nacisk na realizację cyklu kursów oraz krzewienie wartości olimpijskich, nie był wystarczająco sprofilowany. Jego funkcjonowanie pośrednio nałożyło się też na okres I wojny światowej. I choć Szwajcaria jako państwo neutralne nie uczestniczyła czynnie w światowym konflikcie zbrojnym, ówczesne międzynarodowe uwarunkowania mogły dodatkowo utrudniać rozwój instytucji. Drugi podmiot, mający być docelowo jednym z filarów postępującej reformy edukacji, w bardzo szybkim czasie popadł w całkowitą bierność. Jego znikoma aktywność w niewielkim stopniu przyczyniła się do oczekiwanego postępu w dziedzinie pedagogiki, w przeciwieństwie do ostatniej, trzeciej z przedstawionych instytucji, która działała najdłużej, wypracowując szereg tematycznych publikacji, raportów czy monografii. Rozpatrując powyższe zagadnienie w kontekście całościowym należy jednak przede wszystkim uznać z respektem postawę francuskiego barona, nie podającego się i do końca swoich dni wytrwale dążącego do wypracowania, a w efekcie wdrożenia w życie licznych edukacyjnych usprawnień. Jak można dostrzec na jego przykładzie, czasami należy przejść bardzo długą drogę, by pozostawiona spuścizna została finalnie dostrzeżona i doceniona.